

OKUL MÜDÜRLERİNİN KIZ MESLEK LİSELERİ VE TEKNİK LİSELERİNİN GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN YÖNETİMSEL ETKENLERE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Prof. Dr. Nezahat SEÇKİN

Bu araştırmada 334, Kız Meslek ve Teknik Lise müdürü okullarının gelişimini etkileyen yönetsel etkeni değerlendirmektedirler. Okulların gelişimini etkileyen altı (6) yönetsel engeli değerlendirirken okulların buldukları coğrafi bölgelere göre farklılaşmaktadır. Özellikle Marmara Bölgesindeki Kız Meslek ve Teknik Liselerin müdürlerin yönetsel engellerin değerlendirirken diğer meslektaşlarından farklı düşünmektedirler.

Son yıllarda, hem eğitim hem de iş çevrelerinde eğitimde yeni bir model arayışı sürdürülmektedir. Türk eğitim sisteminin yeniden yapılanması düşünülürken, işlevsel olamadığı savından hareketle, kız teknik öğretim okullarının bu yapı içindeki yerinin ne olacağı tartışılmaktadır.

Bu bakımdan, bilimsel araştırmaların yetersiz olduğu Kız Teknik Öğretimde Meslek Liselerinin ve Teknik Liselerin gelişim sorunlarının, müdürlerin görüşü açısından ortaya konulup çözüm yollarının aranması gerekmektedir.

Problem

Eğitim sisteminde değişiklik ve reform gerektiği yönünde beliren görüşlere toplumun her kesiminde rastlanmaktadır. Özellikle son yıllarda, bu istemler sık sık ancak farklı ve çarpıcı şekillerde vurgulanmaktadır (Sağlam, 1986, s. 10; Tekişık, 1987, s. 1; Bursalıoğlu, 1988, s. 3; Türkoğlu, 1990, s. 11).

Özellikle iş çevreleri, Cumhuriyet tarihinde ilk kez ciddi ve bilimsel bir yaklaşımla eğitim kesimine ilgi duymaya başlamıştır. TÜSİAD'ın "Türkiye'de Eğitimi" (1990), TİSK'in "Türkiye'de Mesleki Eğitim" (1991) adlı yayınları bu kaygıların bir tür dışa yansımalarıdır.

Ekonomik strateji açısından eğitimin temel amacı, ülkenin kalkınmasında yeterli sayıda ve nitelikte insangücü yetiştirmektir. Eğitim, bireye iş yaşamında gerekli bilgi ve beceriler kazandırarak iş verimliliğini, dolayısıyla refahı artıran bir süreçtir. Bu anlamda meslek elemanı yetiştirmek de mesleki ve teknik eğitimin görevidir (MPM, 1973, s. 5).

Eğitim sisteminin alt sistemlerinden biri olan ve mesleki tekniğin eğitimin önemli bir kesimini oluşturan kız teknik öğretim kurumları yıllardır kadın, "ev kadını" olarak değerlendirip geliştirmeyi amaçlayan çalışmalar yapmıştır.

Bu çalışmalar, özellikle, kadmm eğitim olanaklarından yoksun olduğu ve kız teknik öğretim kurumlarının bunu sağlayabildiği geri kalmış bölgelerde yoğunlaştırılmıştır (MEB, 1993, s. 5.6-54).

Daha soma, kadm iş gücünü ekonominin gereksindiği alanlarda istihdam edüme üzere yetiştirmek için programlarını değiştiren kız teknik öğretim, 21. yüzyılda "Daha çağdaş, teknolojik ve istihdama yönelik" olma yolunda projeler geliştirmeye başlamıştır.

Bununla birlikte, ikinci Beş Yıllık Kalkınma Planında "Kız Teknik Öğretirnin işlevsel eğitim veren bir nitelik kazanmadığı; mezunlarından bu amaçla yararlanmanın sınırlı kaldığı" belirtilmiştir (DPT, 1968-1972, s. 159). Üçüncü Beş Yıllık Planda ise, "Öğretmenlerin nitelik yetersizliği ve eğitim programlarının üretim sisteminin gerekleri ile bağ kuramamış olması öğrencilerin işlevsel bir eğitim görme olanağım sınırlamaktadır" denilmiştir (DPT, 1973-1977, s. 697).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında da "Kız Meslek Liselerinde mevcut kapasitenin yeterince kullanılmadığı; ayrıca yerleşim birimlerinde öğrenci bulunmasında güçlük çekildiği" vurgulanmaktadır (DPT, 1990-1994, s. 295).

Eğitim sistemindeki ve kız teknik öğretimdeki bu çıkmazları evrensel, ulusal hatta yöresel değişmeler, gelişmeler, olay, olgu ve değerlerden soyutlayarak incelemek, çözümlenmek vedeğerlendirmek olanaksızdır. Bir eğitim sistemim ülke boyutunda, yerel boyutlarda ve sistem boyutunda çözümleyip yorumlama aşamasında da, gelişimi olumlu ya da olumsuz etkileyen etmenleri bilmek gerekir.

Amaç

Araştırmanın genel amacı, okul müdürlerin kız meslek liseleri ve teknik liselerinin gelişimim etkileyen yönetsel etkenler konusundaki görüşlerini saptamaktır.

Bu genel amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Okul müdürlerinin demografik nitelikleri nelerdir?
2. Okul müdürlerinin görüşlerine göre aşağıdaki yönetsel etkenler okulların gelişimini ne yönde etkilemektedir?
  - a. Politika-program-öğretim işleri,
  - b. Personel İşleri,

- c. Öğrenci İşleri,
- d. İşletme,
- e. Okul-çevre-endüstri ilişkileri.

3. Okul müdürlerinin iş doyumları hangi düzeydedir?

Okula ilişkin kişisel ve yapısal değişkenler bunu ne yönde etkilemektedir?

4. Okulların gelişimini etkileyen yönetsel etkenler açısından coğrafi bölgeler ve okul tiplerine göre okul müdürlerinin görüşleri arasında manidar bir farklılık var mıdır?

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Milli Eğitim Bakanlığı Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı Kız Meslek Liseleri, Anadolu Kız Meslek Liseleri, Kız Teknik Liseleri ve Anadolu Kız Teknik Liseleri müdürleri oluşturmuştur.

Araştırmanın yapıldığı tarihte 259 Kız Meslek Lisesi, 48 Anadolu Kız Meslek Lisesi, 28 Kız Teknik Lisesi, 1 Anadolu Kız Teknik Lisesi olmak üzere lise düzeyinde toplam 436 okul bulunduğu saptanmıştır (MEB, 1993, s, 5,6-28). Ancak, yapılan incelemede, Anadolu Kız Meslek, Kız Teknik, Anadolu Kız Teknik Liselerinden birin ya da ikisinin birden Kız MeslekLisesinin bünyesinde açıldığı ve tek müdürle yönetildiği anlaşılmıştır. Bu nedenle, örnekleme yoluna gidilmeden 359 okul müdürünün hepsi araştırma kapsamına alınmıştır.

Veriler ve Toplanması

Araştırmada, Kız Meslek Liselerinin ve Teknik Liselerin gelişimin etkilediği düşünülen yönetsel etkenlere ilişkin müdür görüşleri, üç bölümden oluşan 68 soruluk bir anketle toplanmıştır.

Anketi geliştirmek için yapılan incelemeler sonunda okulların gelişimini etkileyen yönetsel etkenlerin Politika-Program Öğretim, Personel İşleri, Öğrenci İşleri, İşletme, Okul-Çevre-Endüstri ilişkileri olmak üzere beş alanda toplanabileceği görülmüştür. Ayrıca, müdürlerin kişisel ve yapısal iş doyumlarının da okulun gelişiminde etkili olduğu anlaşılmış ve altıncı alan olarak araştırma kapsamına alınmıştır.

Anketler Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'nün 29.7.1993 gün ve 93/248/3134 sayılı yazıları ile okullara postalanmış ve cevaplanarak geri dönen 334 anket değerlendirmeye alınmıştır.

Verilerin Analizi

Anketler I. Bölümünde yer alan tanıtıcı bilgilerle okulların gelişimini etkileyen yönetsel etkenlerin değerlendirilmesinde seçenekler balonundan maddelerin frekans ve yüzdeleri bulunmuştur. Ayrıca her alanın ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır.

Okul müdürlerinin, okulların gelişimin etkileyen yönetsel etkenlere ilişkin görüşlerinde coğrafi bölgeler ve okul tipleri açısından manidar bir fark bulunup bulunmadığını incelemeye Kruskal-Wallis tek yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçlarının manidar fark gösterdiği durumlarda, farkın kaynağını bulmak için Mann-Whitney U-testi tekniğinden yararlanılmıştır.

BULGULAR

Kız Meslek Liseleri ve Teknik Liselerin, İç Anadolu, Marmara, Karadeniz ve Ege bölgelerinde yoğunlaştığı, çoğunluğunun kız meslek lisesi türünde olduğu ve yine çoğunluğun A tipine girdiği anlaşılmıştır.

Müdürlerin demografik nitelikleri bakımından, çoğunluğun asil ve bayan; onda birinin müdür vekili ve erkek olduğu görülmüştür. Tüm grupta çoğunluk 31-50 yaş arasında olup, yine çoğunluk branş bakımından atelye öğretmenidir. Çoğunluğun mesleki kıdemi 11 yılın üzerindedir. Okul müdürlerinin ve 7-10 yıl yöneticilik kıdemi olanlar başta gelmektedir. Bulgular, müdürlerin çoğunluğunun eğitim yönetimi alanında en az bir seminer ya da kursa katıldıklarını yansıtmıştır.

Yönetsel etkenlerden Politika-program ve öğretime ilişkin olarak, müdürlerin çoğunluğu, Bakanlığın mesleki ve teknik eğitime ağırlık verme politikasının okulların gelişimini "olumlu"; uygulamayla ilgili kararların sık sık değişmesinin ise "olumsuz" etkilediğinde birleşmişlerdir.

Müdürlerin üçte ikisi karar yetkilerinin Bakanlık Merkez örgütünde toplanmasının; yarıdan fazlası işlerin bürokratik kurallara göre yürütülmesinin gelişimi "olumsuz" etkilediğini yansıtmışlardır.

Okulların bugünkü amaçlarının gelişimi "olumlu" yönde etkilediği görüşünde olan müdürler, program çeşit ve içerikleri konusunda da benzer görüştedirler.

Müdürlerin yarıdan fazlası okuldaki öğretimin iş yerlerinin gereksinmelerini karşılama düzeyinin gelişimi "olumsuz" ve "çok olumsuz" etkilediğini belirtirken, öğretim araç ve gereç durumunun etkisinde de buna paralel bir görüş bildirmişlerdir.

Personel işleri alanında, müdür ve öğretmen atamalarının illere devrinin etkisini okul müdürlerinin yarısı "olumlu" diğer yarısı ise "olumsuz" bulmaktadır.

Müdürlerin çoğunluğu, A, B ve C tipi okullara yönetici atamada aranan hizmet süreleri ile tercih nedenlerinin okulların gelişimini "olumlu" ve "çok olumlu" etkilediği kanısında iken; yarıdan fazlası yasa ve yönetmeliklerle müdürlere verilen yetki ve sorumlulukların gelişimi "olumsuz" etkilediği görüşünde birleşmişlerdir.

Müdürlerin çoğunluğu, öğretmenlerin üniversitelerde yetişmelerinin ve hizmet içinde yetiştirme düzeylerinin okulların gelişimini "olumlu" yönde etkilediği kanısındadır.

Müdürlerin üçte ikisi, okul kadrosunun nitelik yönünden yeterlik durumu ile denetim ve değerlendirmelerin, gelişimi "olumlu" etkilediğini, buna karşılık çoğunluk maaş ve ücret durumunun "olumsuz" ve "çok olumsuz" etkisi olduğunu belirtmişlerdir.

Öğrenci işlerine ilişkin olarak, müdürlerin yarıdan fazlasının görüşünce, kız meslek liselerine ve teknik liselere kaydolun öğrencilerin sayısı ile okula erkek öğrenci alınması, gelişimi "olumlu" yönde etkülemektedir. Öte yandan çoğunluk, velilerin sosyo-ekonomik durumlarının okulların gelişimini "olumsuz" yönde etkilediği görüşünü paylaşmıştır.

İşletme alanında müdürlerin yarıdan fazlası, okulların bina ve donanım durumunun okulun gelişimini "olumsuz" ve "çok olumsuz" etkilediği kanısındadır. Anketi cevaplayan müdürlerin üçte ikisi de döner sermaye çalışmalarının okulun gelişimini "olumlu" yönde etkilediğini belirtmişlerdir.

Okul-çevre-endüstri ilişkilerine ilişkin olarak müdürlerin çoğunluğu çevrenin okula karşı tutumunun okulun gelişimini "olumlu"; grubun tümüne yakını okulun çevre ilişkilerine verdiği önemin gelişimi "olumlu" ve "çok olumlu" düzeyde etkilediği; ayrıca okulun, çevrenin sosyal ve ekonomik kalkınmasına "olumlu" etkilediği kanısındadır.

Müdürlerin yarıya yakını, çevredeki endüstri ve işletmelerin okula ilgisinin gelişimi "olumlu" yönde etkilediğini belirtirken; çoğunluk, çevredeki işletme sayısı ile okul-işletme ortaklaşa eğitiminin etkisini "olumsuz" ve "çok olumsuz" olarak değerlendirmişlerdir. Grubun yarıdan fazlası öğretmenlerin iş ve endüstri deneyimleri ile çevredeki iş olanaklarının yetersiz oluşunun okulların gelişiminde "olumlu" ve "çok olumlu" düzeyde etkilediği; ayrıca okulun, çevrenin sosyal ve ekonomik kalkınmasına "olumlu" ve "çok olumlu" katkı yaptığı bunun da gelişimi "olumlu" etkilediği kanısındadır.

Seçkin

İş doyumunu yönünden anketleri cevaplayan müdürlerin büyük çoğunluğu, kadın olarak yönetici olmanın iş doyumlarını "olumlu" ve "çok olumlu" yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Müdürlerin üçte ikine yakını, eğitim-politika ilişkisinin iş doyumunu "olumsuz" ve "çok olumsuz" etkilediği görüşündedir. Çoğunluk bürokrasi, rutin işler, maaş ve tazminat durumlarının da iş doyumlarını "olumsuz" ve "çok olumsuz" yönde etkilediği kanısındadır.

Müdürlerin, yönetsel etkenlerin oluşturduğu alanlara ilişkin değerlendirmelerinde coğrafi bölgeler ve okul tipleri açısından manidar bir fark olup olmadığını belirleme amacıyla uygulanan Kruskal-Wallis tek yönlü Varyans analizi sonucu sadece okul-çevre-endüstri ilişkileri açısından manidar çıkmıştır. Buna göre okul müdürlerinin, okul-çevre-endüstri ilişkileri ile ilgili yönetsel etkenlerin, kız meslek liseleri ve teknik liselerin gelişimindeki etkisini farklı algıladıkları görülmektedir. Bu farklılığın hangi bölgeler arasında olduğunu bulmak için uygulanan Mann-Whitney U-testi sonucunda Marmara bölgesindeki müdürlerin diğer tüm bölgelerdeki müdürlerden farklı düşündükleri anlaşılmıştır.

Cevaplar bölgelere göre incelendiğinde politika-program-öğretim alanı dışındaki alanlara ilişkin etkenlerin "en olumsuz" yönde Doğu ve Güney Doğu Bölgelerindeki okulları; "en olumlu" yönde ise başta Marmara Bölgesi olmak üzere Ege ve Karadeniz Bölgelerindeki okulları etkilediği görülmüştür.

Öneriler

1. Bakanlığın mesleki ve teknik eğitime ağırlık verme politikası meslekler sınıflandırılarak, standartlar belirlenerek, meslek-eğitim-belge bağlantısı kurularak ve istihdam politikası düzenlenerek, uygulamaya dönüştürülmelidir.
2. Türk eğitim sisteminin sistem bütünlüğü içinde Kız Meslek Liseleri ve Teknik Liselerin esnek yapılmasına olanak sağlayacak bir model geliştirilmelidir.
3. Türkiye'de bölgeler arası farklılıkların bulunduğu bir gerçektir. Program türlerinin saptanmasında ve içeriklerin hazırlanmasında yöresel eğitim gereksinimleri, mevcut koşullar ve çevredeki iş olanakları dikkate alınmalıdır.
4. Yönetici ve öğretmenleri hizmet öncesi ve hizmet içinde yetiştirilmelerinde genel kültür, alan becerisi ve pedagojik formasyon yanında mutlaka endüstri deneyimi kazanmalarına önem verilmelidir. Öğretmen adayları mesleki ve teknik eğitimin sorunlarına dönük, sorun saptama ve çözüme yeterliğine sahip olarak yetiştirilmelidir.
5. Mezun öğrencilerin durumları izlenmelidir. Öğrencilerin girişim özelliklerini yatırıma yönlendirmek amacıyla fon kaynaklı krediler artırılmalıdır.

KAYNAKLAR

Baloğlu, Zekai., Türkiye'de Eğitim, TUSİAD, İstanbul; Apa Ofset Basımevi, 1990

Başbakanlık Devlet Planlama Dairesi İkinci Beş Yülık Kalkınma Planı (1968-1972)

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plam (1973-1977)

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)

Bursalıoğlu, Ziya., "Azalan Bütçe ile Düşen Kalite". Cumhuriyet Bilim ve Teknik, 9 Temmuz 1988.

Milli Eğitim Bakanlığı, Kız Teknik Öğretimde Gelişmeler 1989-1991, Ankara: MEB Kasım 1991.

Milli Eğitim Bakanlığı, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne Bağlı Okullar, Ankara 1993.

Milli Prodüktivite Merkezi, Verimlilik Semineri, 1973.

Sağlam, Hasan., "Milli Eğitimde Devlet Politikası" Milliyet Gazetesi, 28 Şubat 1986.

Tekışık, Hüseyin, H., "Milli Eğitimde Yapılması Gereken Reform" Çağdaş Eğitim Dergisi, 12: 123 (Haziran 1987)

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) Türkiye'de Mesleki Eğitim, Ankara: Mars Matbaası, 1991.

Türkoğlu, Adil., "Sistem Değişmeli" Milliyet Gazetesi, 29 Eylül 1990.

Yazar

G.Ü. Mesleki Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri ve Eğitim Teknolojisi Bölüm Başkan ve Öğretim Üyesidir. Eğitim Yönetimi ve Teftişi alanında dersler okutmakta ve araştırmalar yapmaktadır.